

Російської Федерації та не допустити реалізації нею стратегічного політичного задуму щодо України.

А це знову ж таки пов'язано з високим потенціалом Збройних Сил України, радикальним оновлення військового законодавства, розвитком експертно-аналітичного забезпечення сектору безпеки і оборони, посиленням наукового складника нормотворчої діяльності, започаткуванням системи моніторингу колізій та прогалин військового законодавства.

Важливо розуміти, що подальше вирішення порушених питань потребує принципово нового формату, який забезпечить системність та раціональне використання наукового потенціалу. За таких умов, на нашу думку, нарізла необхідність створення у складі Національного університету оборони України імені Івана Черняховського підрозділу правового моніторингу, наукового та експертно-аналітичного супроводу нормотворчої діяльності Міноборони – *Центру адаптації військового законодавства до правових стандартів НАТО*, до компетенції якого віднести вище згадані завдання.

Насамкінець варто наголосити, що тільки системні і послідовні зміни, які базуються на міжнародних стандартах і відповідають основоположним принципам, можуть призвести до оздоровлення безпекових та оборонних спроможностей України.

Одержано 27.03.2019

УДК 94(477.43).084«1921–1929»

Ігор Дмитрович КОЦАН,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3839-9614>

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ НЕВЛАСТИВИМИ ФУНКЦІЯМИ МІЛІЦІЇ ХАРКІВЩИНИ У 20-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

У 20-х роках одержали нормативне оформлення найважливіші напрямки адміністративної діяльності міліції: охорона порядку в громадських місцях, забезпечення паспортного режиму, здійснення безпеки дорожнього руху, боротьба з безпритульністю і правопорушеннями неповнолітніх. Загальна міліція відала обліком населення і з березня 1920 р. видавала у встановленому порядку паспорти, трудові книжки, посвідчення осіб, довідки і посвідки. У 1923 р. були анульовані паспорти й інші документи, що обмежувало право на вільне пересування по країні. Замість них органи міліції видавали посвідчення особи терміном на три роки. Таким чином, на початку 20-х рр. у діяльності міліції з'явився ще один напрямок - паспортна справа [1, с. 32].

Варто мати на увазі, що ні законодавство того часу, ні наука державного права не знали розподілу державних органів на представницькі і виконавчі в сучасному розумінні. Термін «виконавчий» означав підсобний, допоміжний орган. Що стосується міліції, то це можна проілюструвати на прикладі покладання на неї обов'язків по сприянню іншим державним органам [2, с. 74].

Так, наказом по радянській робітничо-селянській міліції Харківської губернії № 38 від 18 червня 1921 р. відповідно до постанови президії губвиконкому від 16 червня 1921 р. № 184 при Харківській губміліції з метою створення постійного чинного органу по спостереженню за санітарним станом усіх населених пунктів губернії був організований санітарно-адміністративний відділ із відповідним штатом, а також штрафний батальйон із числа порушників для санітарного очищення міста. Санітарно-адміністративний відділ при Губміліції являв собою апарат, що повинен був швидко і точно проводити в життя всі необхідні санітарні заходи, застосовуючи відповідний тиск з допомогою стройових чинів міліції [3, спр. 38-а, арк. 49].

28 лютого 1921 р. наказом по Харківській губміліції «до відома і належного виконання» оголошувалася копія телеграми Головніміліції УСРР. Крім слідчого й наряду міліції, на пожежі повинен бути представник командного складу міліції, в обов'язок якого входило з'ясування причин пожежі й організація затримання винних. Всі особи, що намагались перешкоджати міліції в здійсненні зазначених функцій, підлягали затриманню і передачі до слідчих органів [4, с. 87].

Намагаючись покласти на міліцію виконання тих або інших функцій, наркомат внутрішніх справ був змушений регулярно видавати накази, циркуляри з нагадуванням про те, які обов'язки повинні виконуватися міліцією, з додаванням переліку законів, підзаконних актів, що визначали ці обов'язки.

Неодноразово приймалися рішення про звільнення міліції від невластивих функцій, але протягом всього аналізованого періоду вона була просто перевантажена ними. За різними оцінками від 45 % до 50 % (а в ряді випадків до 80 %) усього обсягу проведеної роботи не стосувалось безпосередньо охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, забезпечення громадської безпеки.

Доповідь начальника Харківської губміліції і розшуку Олійника 4 червня 1925 р. начальнику міліції і розшуку республіки свідчить про те, що з матеріалів, які надходили у губернське управління із місць, очевидно, що органи міліції і розшуку, особливо в селі, перевантажені невластивою їм роботою. Органи міліції змушені були приймати на себе низку обов'язків, що не мають прямого відношення до функцій міліції. З метою розвантаження органів міліції і розшуку від зайвої, а іноді і не властивої для них роботи начальник губміліції і розшуку просив клопотати перед відповідними центральними органами про зняття з міліції таких обов'язків:

1. Проведення дізнань по лісокражах, яких у середньому проходило через окррайони по 20-25 на місяць, а по окруправлінням по 200-250. Органам міліції припадало проводити дізнання на підставі отриманих від лісництв актів на порубників. Якщо в цих актах не були зазначені особи, що вчинили порушення, то міліція за вказівкою лісової стражі зобов'язана була робити обшуки у підозрюваних у порубці. По проведенню дізнання подібні справи направлялися по підсудності. Бажано поставити за обов'язок лісовій варті складати акти про порубки лісу вичерпного характеру, щоб по них для розбору справи не приходилось проводити дізнань, а акти спрямовувати безпосередньо по підсудності, минаючи органи міліції як передатну інстанцію.

2. Проведення дізнань по цивільних справах (цивільних позивах), яких у середньому проходило через окррайон біля 30 на місяць і винятково з доручення судових органів. Необхідно видати розпорядження, щоб усі судові органи ні в якому разі не покладали проведення дізнань на органи міліції, а у випадку потреби доручали це судовим слідчим.

3. Здійснення дізнань за статтями 103, 157, 172, 173, 174, 175 Кримінального кодексу, за якими проведення необов'язкове, але які виконувались за пропозиціями судових органів. Таких дізнань у середньому проходило через окруправління міліції по 100-120 на місяць і найчастіше за справами, що мали характер самоправності (ст. 103 КК). Бажано в подібних випадках, якщо потрібне проведення дізнання, проводити його винятково через наслідчих і не відривати органи міліції від їх безпосередньої роботи по боротьбі зі злочинністю.

4. Заходи щодо виконавчих листів судових органів, яких у середньому проходило через окррайон міліції 30-35 на місяць. Ці функції необхідно покласти на сільради, а в містах - винятково на судових виконавців. За сприянням до органів міліції звертатися лише у випадках відмови платників від добровільного виконання судової постанови.

5. Вручення судових повісток, що у сільській місцевості здійснювалося через сільвиконавців, але на органи міліції покладалась відповідальність за своєчасне вручення їх за приналежністю. Бажано вручення повісток цілком покласти на сільради, що повинні це виконувати через підпорядкованих їм сільвиконавців.

6. Видачу різноманітних довідок, наприклад: про утриманців, про майновий стан, про народження і т.д. покласти на сільради, а в містах - на домоуправління. За міліцією залишити тільки видачу довідок про втрату документів, утримання під вартою, про стан під судом і слідством.

7. Стягнення штрафів за безквитковий проїзд на залізницях, а також митної пені. Без усяких збитків для справи можна передати виконання цих функцій сільрадам, залишивши за міліцією лише ті, коли винні відмовляються від добровільної сплати.

8. Дрібні судові стягнення до 10 рублів теж можна покласти на сільради.

9. Виклики громадян до органів ДПУ, яких у середньому бувало в окррайонах біля 2-3 щодня, покласти на сільради, а в містах - на домоуправління [5, с. 69-70].

В збірнику «Чинні розпорядження по міліції», виданому в 1928 р., обов'язки міліції виділені в окремий розділ, що займає 67 сторінок. Лише певна частина стосується виконання прямих обов'язків міліції, а деякі з них направлені на сприяння іншим відомствам і наркоматам на збиток головній меті – охороні громадського порядку. Міліція повинна була сприяти органам «усіх відомств при проведенні останніми в життя покладених на них обов'язків». Обов'язок міліції

сприяти всім відомствам відбивав слабкість державного апарату, зберігання місницьких тенденцій, був свідченням прийомів державного управління, властивих «військовому комунізму», коли основне значення приділялося примусовим методам. У такий спосіб здійснювалося те державне регулювання непу, що дозволяло не випускати розвиток капіталістичних відносин із відомих рамок і забезпечувати незмінність політичної системи.

Список бібліографічних посилань

1. Історія органів внутрішніх справ. Частина II: XX століття : навч. матеріали до спецкурсу / за ред. Л. О. Зайцева. Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. 154 с.
2. Курило С. Г. Жизни своей не щадя. Из истории милиции Харьковщины. Харьков : Прапор, 1987. 295 с.
3. Державний архів Харківської області (ДАХО). ф. Р-563, оп. 1.
4. Коцан І. Д. Міліція Харківщини у 1917–1930 рр. : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2003. 190 с.
5. Фролов Ю. А. Организационно-правовые преобразования системы учреждений и органов, исполняющих наказание, в Украинской ССР : учеб. пособие. Киев, 1984. 100 с.

Одержано 28.02.2019

УДК 342.34

Зоріна Сергіївна КРАВЦОВА,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри конституційного права юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВІЙСЬКОВІ ГАРАНТІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Забезпечення та оборона суверенної і незалежної України передбачає цілий комплекс політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів. До захисту державного суверенітету України безпосередньо причетні всі гілки державної влади.

До військових гарантій забезпечення державного суверенітету України, а відповідно і самостійності і незалежності державної влади, ми вважаємо доцільно віднести Збройні Сили України, які покликані захищати владу народу, стоять на варті державного суверенітету та територіальної цілісності держави, беруть участь в антитерористичній діяльності, можуть залучатися для допомоги суспільства в умовах надзвичайних ситуацій тощо. Так, ч. 2 ст.17 Конституції України закріпила положення, що оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Якщо при цьому аналізу враховувати конституційний досвід зарубіжних країн, то треба вказати на аналогічні норми, які можна зустріти і в конституціях багатьох країн світу, зокрема: Хорватії, Болгарії, Туреччини, Албанії, Австрії та ін.

В окремих випадках саме Збройні Сили України та інші силові органи держави, це важливі елементи апарату держави, які можуть бути використані на підставі рішення виключно керівництва країни. Саме загальнодержавне управління такими збройними формуваннями є визначальним критерієм реальності суверенітету держави та її влади, здатності державної влади вести самостійну і незалежну внутрішню та зовнішню політику. На наше переконання, керівництво збройними силами може бути покладено виключно на вищі державні органи (глава держави, уряд, парламент), що і підтверджує світовий досвід.

Сьогодні спостерігаємо європейську тенденцію «розмивання» суверенних прав держав, помітно знизилась роль військової складової гарантій їх суверенітету. Тобто функція збройного захисту державного суверенітету і цілісності держав поступово перекладається на військові блоки (союзи), які виступають не лише гарантами порядку і миру, але й здатні набагато краще використовувати воєнні ресурси.

На сучасному етапі розвитку глобалізаційної політики у світі на перший план виходить питання міжнародної системи безпеки. У цій площині привертає до себе увагу питання щодо розташування іноземних військових баз на території України. Так, Конституція України містить